

Слід позитивно оцінити пошуки укладача покажчика «Література про К.І. Рубинського», по виявленню праць, які хоча і не мають прямого відношення до К. Рубинського, але містять матеріал про нього. Це монографії, збірники праць, матеріали наукових конференцій, статті тощо.

Вся література покажчика проглянута de visu, звірена з фондами Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету, наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка.

Проте для підвищення інформативності покажчика, крім допоміжного іменного покажчика, до розділу «Бібліографія праць К. Рубинського» доцільно подати алфавітний покажчик праць. Очевидно, що для створення повноцінної джерельної бази про наукову і практичну діяльність К. Рубинського необхідно залучити архівні документи про його життя і діяльність, рукописні, недруковані матеріали, що знаходяться у ЦДАВО України (ф. 166. Наркомпрос), ЦДІАК України (ф. 716. Харківське історико-філологічне товариство, особові фонди Д. Багалія, О. Потебні, М. Сумцова та ін.) а також Держархіву Харківської області.

Окресом видання є додатки: «К. Рубинський про бібліотеку і професію бібліотекаря», які органічно продовжують авторські оцінки

теоретичних роздумів К. Рубинського про бібліотечну професію, соціальну роль бібліотеки в житті суспільства; фотоілюстративний матеріал; відомості про науковців — перших лауреатів премії К. Рубинського.

Роботу послідовників К. Рубинського, харківських науковців Харківського національного університету, Харківської державної академії культури слід оцінити як вагомий внесок у розробку вітчизняного бібліотекознавства, історії бібліотечної справи. Представлені в покажчику матеріали — наукові статті, біографічні, бібліографічні та фактографічні дані слугуватимуть ґрунтовною джерельною базою для подальших теоретичних і історичних студій бібліотечної науки і практики в Україні, творчого доробку К. Рубинського.

Усвідомлюється необхідність видання вибраних праць К. Рубинського в галузі бібліотекознавства, з метою поглибленого вивчення розвитку української бібліотечної науки в кінці XIX — на початку XX ст. На черзі може бути і видання хрестоматії української бібліотекознавчої думки, в якій чільне місце належатиме працям К. Рубинського. Рецензований біобібліографічний нарис прислужиться вже зараз і при укладанні біобібліографічного словника «Українські бібліотекознавці» та енциклопедії українського бібліотекознавства.

Ростислав Романовський

«СОММА»: МІЖНАРОДНИЙ ЖУРНАЛ АРХІВІВ, 2001, №3-4

З 2001 року Міжнародна Рада Архівів розпочала видання нового часопису «Сомма. International Journal on Archives». Нове видання стало внаслідок об'єднання журналів «Janus» та «Archivum», а також матеріалів Круглого столу архівів (Proceedings of CITRA). На сторінках першого тому часопису (№1-2) були представлені роботи членів комітету МРА з юридичних питань, секцій МРА з бізнес-архівів та архівів робітничих рухів, архівістів з країн Латинської Америки, Іспанії, Португалії, Південної Африки, в яких обговорювався широкий спектр проблем, актуальних для світового архівного співтовариства: авторські права в архівній справі, розвиток архівної освіти, вплив корпоративного злиття на збереженість бізнес-архівів, архіви в умовах інформаційного суспільства та ін.

Другий том (№3-4) має вузький тематичний характер. Його присвячено малодослідже-

ним проблемам забезпечення збереженості архівних, бібліотечних і музейних матеріалів в умовах тропічного клімату та проблемам, пов'язаним з переміщенням архівів з однієї будівлі до іншої.

Перша частина тому містить дослідження групи архівістів з Національного архіву Нідерландів, присвячене збереженню культурної спадщини в умовах тропічного клімату. В перших двох розділах (із семи загалом) автори інформують про колективні спроби вести боротьбу з деякими проблемами в галузі забезпечення збереження документів, характерними для цих зон, висвітлюють діяльність різних міжнародних організацій по збереженню архівних матеріалів (ЮНЕСКО, Міжнародна Рада Архівів, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та ін.). Автори надають перевагу економним та простим технологіям збере-

ження документів, на протипагу комплексним рішенням, які вимагають дорогого обладнання й матеріалів, підкреслюють важливу роль профілактичної консервації, наголошують на необхідності розроблення спеціально адаптованих стандартів будівель та обладнання для тропічного клімату. Особлива увага звертається на місцеву специфіку в галузі збереження культурних цінностей, необхідність поважати традиції різних культур, пов'язані з книгами та рукописами. Значна увагу автори приділяють також проблемам термінології в галузі зберігання документів.

Третій розділ роботи присвячено різним видам матеріалів для письма, що використовуються в тропічних зонах, зокрема пальмового листя та кори. Висвітлюються зусилля національних та міжнародних дослідницьких груп, що вивчали дані матеріали для письма. Автори пропонують створити відповідні довідкові веб-сторінки задля надання оптимальних можливостей для оперативного оновлення інформації з даної проблематики.

Значну увагу автори приділяють ролі будівель в забезпеченні збереженості фондів архівів та бібліотек. Розглядаються деякі особливості тропічного клімату, зокрема широта коливань температури та відносної вологості повітря в деяких кліматичних зонах. Підкреслюється важливість використання традиційних будівель для забезпечення збереженості. Досліджуються будівельні матеріали та особливості їх використання в умовах тропічного клімату. Важливе значення для збереження носіїв інформації мають умови зберігання всередині будівлі. Автори доводять, що повноцінна система кондиціонування повітря не забезпечує достатніх умов захисту сховищ, та пропонують традиційні методи стабілізації умов навколишнього середовища, зокрема використання коробок та папок для розміщення архівних матеріалів, що дозволяє створити потрібний мікроклімат та захищає їх від забруднення, сонячного світла, пилу, вогня та води. Серед головних причин, що спричиняють руйнування архівних матеріалів, називається невідповідне поводження з книгами та архівними матеріалами як читачів, так і персоналу сховищ. Автори звертають особливу увагу на необхідність високого адміністративно-господарчого рівня обслуговування будівель як одного з головних чинників збереження культурної спадщини.

В шостому розділі розглядаються загрози для архівів, які виникають внаслідок стихійних лих. Аналіз ризиків включає оцінку структури будівлі, можливості підпалів чи самозай-

мання, а також специфічних небезпек, притаманних тропічним зонам, таких як руйнівна дія комах. Описані методи гасіння пожеж та заходи проти неконтрольованого потрапляння води. Ефективним заходом, який може зменшити вплив стихійних лих для архівів, що знаходяться у тропічних зонах, може бути розробка системи раннього оповіщення. Розглядається роль міжнародних організацій в галузі попередження катастроф та ліквідації їх наслідків. Міжнародне співробітництво в цій сфері розвивається в рамках «Міжнародного комітету Блакитного щита». Особливу увагу цей комітет приділяє небезпекам, що виникають внаслідок військових конфліктів, умовам зберігання в різних кліматичних зонах.

Заключний розділ присвячений проблемам боротьби з шкідниками в архівах та бібліотеках. Автори представляють стратегію комплексної боротьби зі шкідниками, яка є адаптацією методів, що застосовуються в сільському господарстві та програмах з управління міським господарством. Основною метою стратегії є попередження та контроль з метою мінімізації можливості поширення шкідників всіх видів, від гризунів до мікроскопічних комах. Згадані методи виявлення місць проникнення та укріплення шкідників, шляхом вивчення тих, які потрапили в пастки. Дається інформація про найпоширеніші види шкідників, виявлених в бібліотеках та архівах. Значна увага приділяється також фумігантам та їх впливу на навколишнє середовище та обслуговуючий персонал, показані вдалі приклади нехімічних методів боротьби з шкідниками, в створенні яких використаний досвід аналогічних програм в сільському господарстві та харчовій промисловості. Серед найпоширеніших методів називають контрольоване заморожування, введення модифікованого повітря, а також традиційні засоби, такі як використання рослинних екстрактів.

Дослідження доповнює бібліографія літератури, що стосується питань збереженості матеріалів культурної спадщини в умовах тропічного клімату, призначена для архівістів, бібліотекарів, співробітників музеїв, реставраторів. Бібліографія буде опублікована окремим виданням та розміщена на веб-сайті Європейської комісії збереження та доступу (www.knaw.nl/escra). Бібліографія включає близько 1500 найменувань літератури, за останні 100 років, об'єднані у 7 тематичних розділів: базові концепції; збереження та консервація; книги та матеріал для письма; будівлі; сховища; підготовленість до катастроф; комплексна боротьба з шкідниками.

Другу частину часопису складають «Рекомендації по збереженню архівних документів під час їх переміщення». Автори рекомендацій, виходячи з власного досвіду, представляють методологію, яка дозволяє успішно здійснювати подібні операції. Підкреслюється важливість попереднього планування та забезпечення всіх стандартів збереження документів. Даються практичні рекомендації щодо укладення контрактів з комерційними фірмами, які займаються перевезенням чи пакуванням, а також щодо придатного пакувального матеріалу для різних видів носіїв. В рекомендаціях представлені ілюстрації деяких розробок надійних транспортних засобів.

Дане видання, звичайно, буде корисним для архівістів, бібліотекарів, музейних працівни-

ків, які професійно займаються питаннями збереженості документальних фондів. Їх також може зацікавити нове видання: бібліографічний покажчик «Збереження документальних фондів (архіви, бібліотеки, музеї)», підготовлений УНДІАСД та розміщений в Інтернеті на веб-сторінці Держкомархіву України (www.scar.ch.kiev.ua). Покажчик включає 990 найменувань літератури, містить відомості про окремі видання, статті та повідомлення з питань розроблення та удосконалення засобів зберігання, біозахисту, реставрації, консервації документів, механізації та автоматизації роботи з документами, які вийшли впродовж 1991–2001 років.

Алла Слободніченко

НОВІ АРХІВОЗНАВЧІ ВИДАННЯ УНДІАСД (1999–2002 рр.)

Протягом 1999–2002 років видавничий доробок Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства поповнився новими публікаціями. Це — монографії, збірники наукових праць, серійні видання, методичні посібники та видання, що продовжуються. Більшість видань інституту представлено в електронній версії і відображено на веб-сторінці «Архівні установи України» (<http://www.scar.ch.kiev.ua>).

Серед профільних видань інституту — праці співробітників інституту, монографії докторів історичних наук: директора УНДІАСД — І.Б. Матяш; професора, завідувача відділу документознавства УНДІАСД — С.Г. Кулешова; завідувача відділу архівознавства УНДІАСД — В.С. Шандри.

Монографії І.Б. Матяш представляють ґрунтовні дослідження історії архівістики в Україні, зокрема, архівної періодики в Україні 1920–1930 рр. на основі маловідомих архівних документів («Українська архівна періодика 1920–1930-х рр.: історія, бібліографія, бібліометрія», К., 1999); історії становлення й розвитку архівознавства та архівної освіти в Україні 1920–1930-х років, («Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років», К., 2000); життєвого та творчого шляху відомих представників української історичної науки, котрі зробили вагомий внесок у розвиток архівної справи та архівознавства 1920–1930-х років

(«Особа в українській архівістиці. Біографічні нариси», К., 2001).

У 2000 році вийшло з друку наукове видання «Документознавство: Історія. Теоретичні основи», автором якого є С.Г. Кулешов. Монографія містить оригінальний виклад, новаторський підхід до з'ясування витоків науки про документ, подає короткий історичний нарис розвитку документознавства, розглядає структуру сучасного документознавства, характеризує теоретичні основи загального та спеціального документознавства, методологічні засади документології.

Монографії В.С. Шандри «Київське генерал-губернаторство (1832–1914): історія створення та діяльності, архівний комплекс і його інформативний потенціал» (К., 1999) та «Малоросійське генерал-губернаторство 1802–1856: функції, структура, архів» (К., 2001) присвячено дослідженню генерал-губернаторства в Російській державі, як однієї з форм адміністративно-територіального управління. У виданнях розглянуто передумови створення генерал-губернаторств, характер документування управлінської діяльності, основні комплекси документів та їх інформативне наповнення, структуру Канцелярії генерал-губернаторів, посадові функції чиновників, здійснено спробу реконструювати неповністю збережений архівний фонд установи.

У 1999 році Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документо-